

ГРОШІ І КРЕДИТ, ФІНАНСИ ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

УДК 336

Ю. М. КОГУТ,
*кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і аудиту,
Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II*

ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ КОМПЛЕКСНОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

У статті розглянуто розвиток та проблеми фінансової системи України включаючи державний кредит, фінанси державних підприємств, фінансів суб'єктів господарювання, міжнародних організацій та фінансовий ринок. Визначено перспективи її розвитку враховуючи міжнародний досвід, де особливу увагу слід звернути, на необхідність залучення європейського досвіду при проведенні асоціації між ЄС та Україною враховуючи стратегію розвитку України «Україна 2020: стратегія національної модернізації». Виявлено, що в Україні склалась саме банківська модель фінансової системи. Наведені негативні чинники які впливають на ритмічне функціонування банківської системи. Основні напрямки, за якими здійснюється рух грошових потоків у світовому господарстві – це взаємовідносини між господарюючими суб'єктами як всередині держави, так і за її межами; між урядами різних країн та міжнародними (у тому числі фінансовими) організаціями. Світові фінансові потоки обслуговують міжнародну торгівлю, перерозподіл капіталів та робочої сили між країнами. Світова фінансова система, в тому числі українська фінансова система, переживає комплексну фінансову кризу. В умовах глобалізації та циклічного розвитку економіки питання проведення реформ у фінансовій системі є своєчасним і необхідним. Визначено основні напрями реформування фінансового сектору для забезпечення його розвитку, зокрема через реформування фінансової системи України.

Ключові слова: фінансова система, банківська система, бюджет, реформування, перспективи розвитку, міжнародний досвід.

Постановка проблеми. Фінансова система виникла разом з появою держави і нерозривно зв'язана з її функціонуванням. Фінансова система України залежить від організації фінансів, фінансових відносин та фінансової політики держави. В Україні перспективи та розвиток фінансової системи важливе місце посідає фінансова політика, яка націлює на економічне зростання та забезпечує всі показники розвитку країни.

Негативні явища фінансової системи України є наслідком економічної кризи, що призвела до дисбалансів, фінансової нестабільності, повільного впровадження реформ у суспільстві, зростання бюджетного дефіциту, зниження рівня економіки, скорочення робочих місць, знецінення національної валюти, вплив депозитів та збільшення процентної ставки по кредитах. Крім того, військові дії на сході ускладнюють кризові явища фінансової інфраструктури. У такому стані фінансова система терміново потребує реформування всіх ланок враховуючи чинне законодавство щодо децентралізації місцевих фінансів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку фінансової системи України присвячені наукові праці таких вчених, як О.Д. Василик, В.Г. Дем'янишин, Т.І. Єфименко, В.М. Суторміна, В.М. Федосов, С.І. Юрій, В.О. Іваницька, І.О. Луїної, В.В. Коваленко, В.П. Кудряшова, та багато інших. Однак, залишаються недослідженими питання сучасного розвитку та перспективи розвитку фінансової системи враховуючи міжнародний досвід.

Формування цілей статті. Метою даного дослідження є виявлення проблемних питань фінансової системи та перспективи її розвитку, враховуючи «Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року» та міжнародний досвід.

Виклад основного матеріалу. За роки самостійності Україна пройшла значні зміни в фінансовій системі, але її проблемою є, насамперед, те, що вона не може ефективно і достовірно акумулювати фінансові ресурси з метою їх подальшого перерозподілу між усіма сферами, що призводить до незбалансованості всіх ланок фінансової системи та зниження конкурентоспроможності економіки.

Актуальним у формуванні фінансової системи є створення ринкового господарства, ринкової економіки, які впливають на створення національного доходу та сукупного продукту. Сучасний розвиток фінансової системи України можливий при врахуванні позитивного міжнародного досвіду.

Враховуючи сукупність сфер та ланок держави ефективна фінансова система є рушійною силою, яка впливає не тільки на всі економічні і соціальні сфери держави, але і на кожного громадянина держави. При децентралізації влади в Україні, особливої актуальності набуває функціонування фінансової системи, яка впливає на формування місцевих фінансів та державного бюджету України. Це перший крок до певної еволюції фінансової системи України у фінансовий міжнародний простір країн Європи та світу. Серед важливих проблем фінансів України є існування тіньової економіки, що знижує реальні доходи населення та фінансовий стан суб'єктів господарювання.

Тіньова економіка приховує справжній фінансовий стан підприємств усіх форм власності, не захищає права інвесторів та унеможливорює зростання

реального сектору економіки. Залучення інвестицій на основі загального сприятливого інвестиційного клімату для всіх видів капіталу створює умови для фінансового забезпечення та розвитку окремих територій. Відсутність коштів для інвестування вимиває галузеву інфраструктуру на багатьох територіях України.

Для залучення інвестицій необхідно визначити їх рівень на окремих адміністративних територіях враховуючи фінансові, матеріальні, трудові ресурси та традиції кожного регіону[2; 3;7].

Закарпатській області для інвестиційних вкладень у структурно формуючі сфери було би ефективно перейняти досвід Угорщини, де поєднують паритетне поєднання прямих та портфельних інвестицій в економіку регіону, що враховує інтерес підприємства і регіону. Тут необхідно враховувати і чинне податкове законодавство, яке слід реформувати щодо поєднання залучення інвестиційних коштів підприємства, банків, населення та включати елементи податкового стимулювання процесу реінвестування в економіку країни. В даному випадку при вкладанні коштів населення для розвитку регіону інвестиції будуть виконувати і соціальні питання населення. На сьогодні рівень довіри населення щодо вкладання ощадних збережені в інвестиційні проекти низький і знаходиться поза уваги державних інститутів України.

Значний вплив на розвиток та сучасний стан фінансової системи має рівень функціонування банківської системи країни. Основні негативні тенденції банківської системи України, які вплинули на сучасний стан фінансової системи, це: незбалансована база активів та пасивів банків; відтік депозитних ресурсів; зростання долі проблемних активів на балансах банків; висока доларизація депозитів та кредитів. Недостатні розміри портфелів банківської системи викликало необхідність очищення банківської системи та потребувало додаткові резерви під активні операції. На нашу думку, негативні зміни у банківській системі негативно вплинули на стан розвитку фінансової системи.

Світова фінансова система , в тому числі фінансова система України, переживає важку кризу, що викликає недовіру до фінансової системи і до державного управління фінансами. Сучасна фінансово-економічна криза показує необхідність у чіткому державному регулюванню.

Комплексна фінансова криза, яка охопила Україну зробила зрозумілим, що для вирішення економічних проблем країни слід провести реформування банківських фінансових інституцій та посилення євроінтеграційної економічної політики. Зміни, які вже відбулися в фінансовій системі Європейського Союзу зайняли провідне місце в програмі євроінтеграції України[10].

Невизначеність моделі розвитку фінансової системи України, призводить до низької якості фінансових послуг та конкурентоспроможності суб'єктів

господарювання, що призводить до недостатнього рівня капіталізації, низької якості і конкурентоспроможності фінансових послуг.

На фінансову систему в Україні впливають нестабільні явища в економіці, які призводять до фінансової кризи, що має вплив на умови Угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо заходів реформування фінансової системи України, виходячи із завдань «Стратегії – 2020». Це впливає на фінансову ситуацію в Україні, яка є нестабільною, а збалансованість її залежить, насамперед, від розвитку і стабільність фінансів суб'єктів господарювання, державних фінансів, міжнародних фінансових відносин, фінансового ринку, та інших сфер і ланок держави [5].

Одним із факторів стабілізації фінансової системи України є впровадження ефективної фінансової, бюджетної та податкової політики. Видаткова частина не відповідає дохідній частині бюджету, що створює хронічний дефіцит, знижує соціальні стандарти, а для сфери реального сектору – рівень власних оборотних коштів і породжує значну дебіторську заборгованість.

На нашу думку, для розвитку фінансової системи України необхідно її реформувати, враховуючи міжнародний досвід розвинутих країн світу та Європи, зокрема:

- 1) Посилення децентралізації надходжень та витрат;
- 2) стимулювання виробництва за рахунок зниження оподаткування;
- 3) розмежування фінансової та кредитної системи;
- 4) розробка доходів і витрат держави, враховуючи всі ресурси держави;
- 5) суворо розмежовувати державний бюджет і державні підприємства;
- 6) вдосконалення системи фінансового обліку, сплати податків та статистичної звітності[6; 11].

Значну роль у стабілізації фінансової системи України відіграє фінансова політика всередині держави, а саме бюджетна. Постійні прорахунки при складанні бюджету України, коли дохідна частина не відповідає видатковій, зате створює хронічний дефіцит фінансових ресурсів усіх рівнів. Податкове законодавство ускладнює проведення в життя податкової політики, яка би гарантувала принцип соціальної справедливості, а також ефективне витрачання бюджетних коштів.

Найскладнішим завданням даного періоду розвитку держави є фінансова стабілізація, яка передбачає зміцнення фінансів підприємств та організацій, домашніх господарств з одночасним зниженням інфляції, зменшенням дефіциту бюджету, подоланням платіжної кризи, дефіциту платіжного балансу, поліпшенням розрахунків за внутрішніми та зовнішніми боргами.

Збалансованість фінансової системи – це оптимальне поєднання регульованих важелів впливу держави на забезпечення виконання програмних

фінансових надходжень до державного бюджету й дотримання видаткової частини у межах, які не перевищують припустимі.

Збалансована фінансова політика завжди створює сприятливі умови для розвитку підприємств усіх сфер економіки, адже вона забезпечує приплив інвестицій та різноманітних капіталовкладень в дані сфери, а також підвищує їх здатність ефективно функціонувати на ринку.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Аналіз фінансової системи показує, що вона є незбалансованою, зокрема, бюджет і фінанси суб'єктів господарювання перебувають у стадії трансформації, а фінансові інститути перебувають у стадії формування. Створені банки як державні, так і комерційні, страхові організації, цільові фонди (державні та недержавні), фінансові посередники, фондова біржа на сьогодні є слабкими та неефективними щодо фінансових ресурсів.

На нашу думку, одним з елементів реформування фінансового сектору є неплатоспроможні банки та фінансові установи. Зміцнення фінансового сектору стабілізує в країні макро- та мікроекономічні показники. Крім того, якщо фінансовий сектор (в усіх країнах світу) здоровий, то здорова і економіка країни, і довіра до влади.

Напрями реформування фінансової системи України є:

- 1) Збільшення активів, кредитів, депозитів до ВВП;
- 2) Кращі банки, страхові та пенсійні фонди, ринки капіталу, тощо;
- 3) Розвиток малих та середніх підприємств і зменшення податкового тиску на них;
- 4) Наближення до міжнародних стандартів, включаючи EUAA, BIS, IOSCO, IAIS, IFRS, IPO, IADI, CPPS тощо[4, с.44];
- 5) Більш диверсифіковані ринки, установи, продукти і навички[4, с.44].

В умовах міжнародної фінансової співпраці для розвитку та збалансованості фінансової системи України, державі, насамперед, слід визначити модель розвитку та удосконалення даної системи, враховуючи усі ризики, забезпечити захист прав інвесторів та запровадити нагляд за діяльністю фінансових інститутів. Для тісної співпраці з Європейським союзом та забезпечення перерозподілу фінансових ресурсів, Україні потрібний новий економічний курс на реформування фінансової системи не тільки теоретично, але й практично в кожній фінансовій ланці по забезпеченню створення розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів для зростання сукупного суспільного продукту, розвитку галузей, соціального захисту населення і обороноздатності країни.

Для подолання проблем фінансової системи слід сприяти збільшенню обсягу фінансових ресурсів країни, проводити контроль за ефективністю

використання наявних фінансових ресурсів та їх цільовою направленістю. В Україні слід приділити увагу удосконаленню існуючої законодавчої бази, яка є неповною. Щодо податкової політики то значну увагу слід приділити порядку вдосконалення системи оподаткування, поліпшенню законодавчої бази з питань пільг та привілеїв, питання уникнення подвійного оподаткування. Для того, щоб фінансова система України розвивалась збалансованою, варто спершу визначити модель, за якою вона розвиватиметься, удосконалити систему ризик-менеджменту шляхом постійного вивчення можливих ризиків, запровадити нагляд за діяльністю фінансових інституцій, забезпечити захист прав інвесторів.

У сучасному світовому просторі від входження держав у міжнародну фінансову систему значною мірою залежить успішне розв'язання ними власних завдань національного економічного росту, покриттям бюджетних дефіцитів, виконання боргових зобов'язань за внутрішніми та зовнішніми позиками, тощо.

Список використаної літератури

1. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 р. № 2456-VI (із змінами і доповненнями на 01.07.19) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Білоцерківець В.В. Екогенетичні засади визначення сутності економіки як інноваційної/ В.В. Білоцерківець, О.О. Завгородня // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. Збірник наукових праць. – 2010. - № 1(3). - Том 1. – Дніпропетровськ: ДУЕП, 2010. – С.29-37.
3. Іваницька О.М. та ін. Фінансовий сектор України в системі забезпечення інноваційного економічного зростання // Фінансова система національної економіки: проблеми розвитку та управління змінами: у 3-х т. / За заг. ред. Т.І.Єфименко; ДННУ «Академія фінансового управління». – К., 2012. – Т.1. – С. 317 – 418.
4. Коваленко В. В. Реформування та стратегічний розвиток фінансової системи України / В. В. Коваленко // ScienceRise. – 2015. – № 2(3). – С. 43–46.
5. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reforms.in.ua/Content/download/Reforms/Financial%20sector/Complex%20program%20finance%20v4.pdf>
6. Міжнародні стратегії економічного розвитку / А.О. Задоя, В.В. Білоцерківець, О.О. Завгородня та ін.; За ред. А.О. Задоя. – К.: Знання, 2007. – 332 с.
7. Нариси теорії національної економіки. Монографія [В.М. Тарасевич, В.В. Білоцерківець, О.О. Завгородня] / За ред. В.М. Тарасевича. – Дніпропетровськ: Січ, 2015. – 332 с.

8. Офіційний сайт Рахункової палати України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.as-rada.gov.ua
9. Проблеми розвитку фінансової системи України та шляхи їх вирішення: монографія / М.І. Карлін, Ю.В. Шулик, А.В. Кулай та ін.; за ред. д.е.н. проф. М.І. Карліна. – Луцьк: Вежа-Друк, 2014. – 364 с.
10. Стратегія розвитку України «Україна 2020: стратегія національної модернізації» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/>
11. Фінансова система національної економіки: проблеми розвитку та управління змінами: у 3 т. / за ред. Т. І. Єфименко; Держ. навч.-наук. установа «Акад. фін. упр.». – К.: ДННУ «Акад. фін. упр.», 2012. – 892 с.

References

1. *Biudgetyi Kodeks Ukrainy* [Budget code of Ukraine]. [online] Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Bilotserkivets, V. and Zavorodnia, O. (2010). *Ekohenetychni zasady vyznachennya sutnosti ekonomiky yak innovatsiynoyi* [Ecogenetic principles for determining the essence of the economy as an innovative one]. *Biuleten Mizhnarodnoho Nobel'skoho ekonomichnoho forumu*, 1, pp. 39-37.
3. Ivanitskaya, O. et al. (2012). *Finansovyi sektor Ukrainy v systemi zabezpechennia innovaciinogho ekonomichnogho zrostannia* [The financial sector of Ukraine in the system of providing innovative economic growth]. In: T. Efimenko, ed., *Finansova systema nacionalnoii ekonomiky: problemy rozvytku ta upravlinnia zminamy* [The financial system of the national economy: problems of development and change management]. DNNU “Academy of Financial Management”, vol. 1, pp. 317-418.
4. Kovalenko, V. (2015). *Reformuvannia ta strategichnyi rozvytok finansovoi systemy Ukrainy* [Reforming and strategic development of the financial system of Ukraine]. *ScienceRise*, 2 (3), pp. 43-46.
5. *Kompleksna prohrama rozvytku finansovogho sektoru Ukrainy do 2020 roku* [Comprehensive Program for Development of the Financial Sector of Ukraine until 2020]. [online] Available at: <http://reforms.in.ua/Content/download/Reforms/Financial%20sector/Complex%20program%20finance%20v4.pdf>
6. Zadoya, A., Bilotserkivets, V., Zavorodnia, O. et al. (2007). *Mizhnarodni stratehiyi ekonomichnoho rozvytku* [International Strategies for Economic Development]. Kyiv: Znannya.
7. Tarasevych, V., Bilotserkivets, V., Zavorodnia, O. et al. (2015). *Narysy teoriiy natsional'noyi ekonomiky* [Essays on the theory of national economy]. Dnipropetrovs'k: Sich.

8. *Oficiinyi sait Rakhunkovoi palaty Ukrainy* [Official Website of the Accounting Chamber of Ukraine]. [online] Available at: www.ac-rada.gov.ua.
9. Carlin, M., Shulik, Yu., Kulay A. et al. (2014). *Problemy rozvytku finansovoi systemy Ukrainy ta shliakhy ikh vyrishennia* [Problems of development of the financial system of Ukraine and ways of their solution]. Lutsk: Tower-Printing.
10. *Strateghija rozvytku Ukrajiny «Ukrajina 2020: strateghija nacionaljnoi modernizaciji»* [Ukraine 2020 Development Strategy: Ukraine's National Modernization Strategy] (2015). [online] Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/>.
11. *Finansova systema nacionalinoi ekonomiky: problemy rozvytku ta upravlinnia zminamy* [The financial system of the national economy: problems of development and change management] (2012). T. Efimenko, ed., Kyiv: DNNU “Acad. finn. upr.”, vol. 1.

Kohut Yu., Candidate Economic Science, Professor, Transcarpathian Hungarian Ferenc Rakoczi Institute II

Financial system of Ukraine in the conditions of complex the financial crisis

The article deals with the development and problems of the financial system of Ukraine, including state credit, finances of state-owned enterprises, finances of economic entities, international organizations and the financial market. Prospects for its development have been identified, taking into account international experience, where particular attention should be paid to the need to draw on European experience in the association between the EU and Ukraine, taking into account the development strategy of Ukraine “Ukraine 2020: a national modernization strategy”. It is revealed that the banking model of the financial system has developed in Ukraine. The negative factors that influence the rhythmic functioning of the banking system are presented. The main directions in which the movement of cash flows in the world economy is the relationship between business entities both domestically and abroad; between governments of different countries and international (including financial) organizations. World financial flows serve international trade, capital redistribution and labor between countries. The global financial system, including the Ukrainian financial system, is experiencing a complex financial crisis. In the context of globalization and cyclical economic development, the issue of reforms in the financial system is timely and necessary. The main directions of reforming the financial sector to ensure its development are identified, in particular through the reform of the financial system of Ukraine.

Key words: financial system, banking system, budget, reform, development prospects, international experience.

Когут Ю.М., к.э.н., профессор, Закарпатский венгерский институт имени Ференца Ракоци II

Финансовая система Украины в условиях комплексной финансового кризиса

В статье рассмотрено развитие и проблемы финансовой системы Украины включая государственный кредит, финансы государственных предприятий, финансов субъектов хозяйствования, международных организаций и финансовый рынок. Определены перспективы ее развития учитывая международный опыт, где особое внимание следует обратить на необходимость привлечения европейского опыта при проведении ассоциации между ЕС и Украиной учитывая стратегию развития Украины «Украина 2020: стратегия национальной модернизации». Выявлено, что в Украине сложилась именно банковская модель финансовой системы. Приведены негативные факторы, влияющие на ритмичное

функционирование банковской системы. Основные направления, по которым осуществляется движение денежных потоков в мировом хозяйстве - это взаимоотношения как между хозяйствующими субъектами как внутри государства, так и за ее пределами; между правительствами разных стран и международными (в том числе финансовыми) организациями. Мировые финансовые потоки обслуживают международную торговлю, перераспределение капиталов и рабочей силы между странами. Мировая финансовая система, в том числе украинская финансовая система переживает комплексную финансовую кризиса. В условиях глобализации и циклического развития экономики вопрос проведения реформ в финансовой системе является своевременным и необходимым. Определены основные направления реформирования финансового сектора для обеспечения его развития, в частности через реформирование финансовой системы Украины.

Ключевые слова: финансовая система, банковская система, бюджет, реформирования, перспективы развития, международный опыт.

Рекомендована до публікації 25.11.2019 р.

Надійшла до редакції 16.10.2019 р.